

Následující text se zabývá dosavadními zkušenostmi českých provinčních rekonstrukčních týmů (PRT – Provincial Reconstruction Team) v Afghánistánu. Je rozdělen do dvou částí. První část se zabývá mezinárodněpolitickými a vnitropolitickými faktory mise ISAF (International Security Assistance Force) jako takové. Přináší základní charakteristiku geografického, historického prostředí, v němž se uskutečňuje mise ISAF. Druhá část textu se zaměřuje na konkrétní zkušenosti českých PRT, a to jak v politické, tak i ve vojenské oblasti. Na tomto základě nastiňuje závěry a výzvy, které z toho vyplývají pro budoucnost.

1. Mezinárodní a vnitropolitické faktory mise ISAF

Význam Afghánistánu výrazně stoupl na samém počátku 21. století poté, co Usáma bin Ládín a jeho komplicové z území tohoto odlehlého hornatého státu naplánovali teroristické úder y dne 11. 9. 2001. Nedlouho po nich následovala **operace Trvalá svoboda (OEF – Operation Enduring Freedom)**, jež skončila jako velký úspěch, a to jak ve vojenské, tak i v politické rovině. Přinesla jasné a zdrcující vítězství USA a jejich spojenců. Svržení vlády Talibánu a její nahrazení vládou prezidenta Karzáího bylo prvním úspěšným uplatněním tzv. Bushovy doktríny, jejímž hlavním smyslem byla přeměna světa cestou svrhávání nepřátelských režimů a jejich nahrazování režimy proamerickými (*regime change policy*). V té době zavládl velký optimismus – hovořilo se o tzv. afghánském modelu rychlé a nenákladné války založené na zdrcující převaze v nejmodernějších technologiích. [1]

Zklidnění situace v Afghánistánu však nemělo dlouhého trvání, přičemž rozhodující destabilizující vliv přišel z Iráku. Tam byla provedena rozsáhlá operace stejného ražení i se stejným názvem – OEF. Ale v Iráku již několik měsíců po oficiálním a triumfálním ukončení následoval zvrát k vleklé a kruté asymetrické válce a pod jejím vlivem nastala tzv. *irákizace* Afghánistánu. V zemi pod Hindúkušem se začaly uplatňovat metody a postupy vzbouřecké bojové činnosti, které se osvědčily v Iráku. Jsou to zejména nástrahy a léčky, na dálku odpalované výbušné směsi, a zejména pak sebevražedné atentáty, které tam nikdy předtím nebyly. Tyto události zásadně změnily situaci v Afghánistánu a vynutily si, aby souběžně s pokračující OEF, dominantně americkou operací, do náročné hry vstoupilo i NATO.

Vnitropolitické faktory

Základem afghánského problému je skutečnost, že neexistuje afghánský národ ve smyslu Evropy 19. století. Země je tvořena kmenovými svazy, kmeny a rodinami, jejichž loajalita ke Kábulu je až na desátém místě, kde každý se vždy *ad hoc* raději spojí s kýmkoliv proti svému sousedovi. Všechny státní hranice procházejí středem kmenových

Tab. 1: Tradice asymetrické války v Afghánistánu

Intervenující stát	Období intervence	Výsledek
Velká Británie (VB)	1838-1842	1. VB nebyla poražena, ale nedokázala rozhodnout v jedné bitvě. Naopak Afghánci se takové bitvě dokázali úspěšně vyhýbat, a tak se vlastně stali vítězi. 2. Afghánistán ponechán napospas vlastnímu osudu.
Velká Británie	1878-1880	1. Totéž. 2. Vnucení Durandovy linie, jež rozdělila paštúnská území. 3. Přeměna Afghánistánu v nárazníkové pásmo mezi britskou a ruskou říší.
Velká Británie	1919	1. Totéž. 2. Definitivní uznání nezávislosti a svrchovanosti Afghánistánu jako státu.
SSSR	1979-1989	1. Potupná porážka a vojenská a mezinárodněpolitická diskreditace SSSR. 2. Afghánistán se stal základnou radikálního islamismu.
USA	2001-OEF	1. Dokonalé provedení <i>Regime Change Policy</i> . 2. Po OEF 2003 nastalo zásadní zhoršení situace – tzv. irakizace Afghánistánu.
NATO	ISAF	Tváří v tvář stejnému nepříteli postupuje každý členský stát NATO jinak.

území. Tak zvaná Durandova linie, rozdělující území paštúnských kmenů, [2] je pouze zvláštním případem dlouhotrvajícího problému, jehož význam roste se skutečností, že Paštúni jsou v Afghánistánu nejmocnější, a že tvoří hranici s politicky vratkým Pákistánem, nukleární mocností s tendencí stát se zemí s islámským právem a politickým uspořádáním.

Talibán na přelomu století kontroloval 95 % afghánského území a zavedl tam krajně represivní a fanatický islamistický režim. [3] Organizace al-Ká'ida si Afghánistán vytypovala jako příhodnou zemi pro svoji dlouhodobou činnost. Bin Ládín zde získal rozsáhlou základnu pro svou válku proti Západu a díky tomu pak „svoji organizaci al-Ká'ida přeměnil v téměř virtuální stát“. [4]

Velmi vážné problémy se datují od nastolení režimu prezidenta Karzáiho. Jeho moc se postupně zúžila na Kábul a nejbližší okolí, zatímco venkov si rozdělili tzv. *warlords*, nejvyšší činitelé politicko-vojenských elit, které vygenerovala dlouholetá válka na území Afghánistánu. Odmítají ústřední moc, vydírají obyvatelstvo na územích, která kontroly, peníze získávají z obchodu s narkotiky a podnikají smrtelné vojenské výpady. Mají své vlastní armády, diktují své zákony a jsou zosobněním nebezpečné tendence privatizace ozbrojeného násilí v islámském světě.

Velice důležitým vnitropolitickým faktorem je odmítavý vztah naprosté většiny Afghánců k zasahování vnějších činitelů, zejména pak k „importu way of live“ (tedy k vnucování životního stylu intervenujících civilizací), k jakékoli snaze kontrolovat Afghánistán zvnějšku. [5] Nedílně s tím působí dlouhá tradice vytváření aliancí s kýmkoli, kdo pomůže eliminovat vnější zasahování – nejčastěji to bývá sousední Pákistán. [6] Henry Kissinger v této souvislosti zdůrazňuje, že nejvyšší hodnotou pro Afghánce je jejich svoboda a nezávislost, a proto žádná vojenská okupace této země neslavila úspěch. [7]

NATO tedy svoji rozsáhlou operaci ISAF zahájilo a vede v době, kdy je „mezinárodní přítomnost vnímána jako zahraniční okupace a je kategoricky odmítána“. [8] V důsledku toho samo sebe dostalo do nezáviděníhodné situace, ve které může být zpochybněna i veškerá jeho dosavadní pověst a úspěšnost. Zahájením mise ISAF v době, kdy nadále pokračuje OEF, se NATO vystavilo do situace, kdy „své impozantní renomé dává v sázku ve vzdálené a málo chápané válce v zemi, jež je proslulá jako hřbitov zahraničních vojenských dobrodružství“. [9] To je nesmírně závažná věc pro NATO jako alianci, ale i pro každý stát, který se ISAF zúčastní, tedy i pro ČR. Působení každého konkrétního PRT spolurozhoduje o tom, s jakou pověstí NATO z Afghánistánu odejde.

Tab. 2: Politické problémy dnešního Afghánistánu

Konkrétní problém	Důsledky	Očekávané řešení
Durandova linie	■ Paštúnové na obou stranách uměle vytvořené hranice jsou hlavní silou protizápadního odboje	■ právo na sebeurčení pro kmeny, jež vytvářejí Paštúnistán
slabost a zdiskreditovanost Karzáfiho vlády	■ rozšiřování prostoru pro Talibán a warlords	■ změna ve vedení státu
korupce na všech úrovních státní správy	■ rozšiřování prostoru pro fundamentalisty a jejich protizápadní působení	■ systematické potlačování korupce
oběti na straně civilního obyvatelstva	■ diskreditace veškeré zahraniční přítomnosti	■ ukončení leteckých úderů a operací, při kterých je obtížné rozlišovat mezi vojáky a civilisty

Vojenské faktory dnešního Afghánistánu

V Afghánistánu se do bojové činnosti pod velením warlords zapojily celkem čtyři kategorie bojovníků: vzbouřenečtí vojáci, civilní dobrovolníci, dezertéři z afghánských ozbrojených sil a civilní dobrovolníci. [10] Pokud jde o jejich taktické postupy, americká armáda je dělí do několika skupin. [11] První z nich představuje záškodnická činnost proti veřejnému nebo soukromému majetku, proti dopravní a komunikační infrastruktuře. Má velmi neblahý dopad stabilitu země a ztrpčuje každodenní život jejího obyvatelstva. Druhým postupem jsou výpady (raids), nástrahy a léčky proti vojskům NATO, proti jejich základnám, konvojům, posádkám, skladům a hlídkám. Tyto výpady mají za cíl zabít a zraňovat vojáky NATO a podlamovat jejich morální sílu.

Třetím a zvláště nebezpečným postupem je *terorismus* – vraždění, únosy, mučení, mrzačení všech Afghánců, zejména však kmenových náčelníků nebo politických kandidátů považovaných za příliš loajální vůči kábulskému režimu nebo dokonce za „kolaboranty“ s cizími vojsky. Touto cestou se mezi afghánským obyvatelstvem šíří strach z jakékoli spolupráce s ústřední vládou nebo se spojeneckými vojsky a podemílá se morálka aliančních vojáků. Často uplatňovaným postupem jsou i nejrůznější *provokace a incidenty* vypočítané na narušování veřejného pořádku. Na ně navazují akce vysloveně zločineckého charakteru, jimiž jsou zejména zhářství, únosy lidí, loupení, rabování, vydírání a vraždy.

Při boji proti vojskům NATO se v Afghánistánu uplatňují osvědčené zásady gerilové války. Když NATO útočí, bojovníci **ACM (Anti-Coalition Militants)** se co nejrychleji zamíchají mezi městské obyvatelstvo, schovávají se za terénními nerovnostmi, nebo

Tab. 3: Hlavní metody Talibánu a jejich důsledky

Metody	Důsledky	Možná východiska
medializace civilních obětí bojových akcí USA a NATO	■ diskreditace přítomnosti Západu, včetně mise ISAF	■ co největší omezení civilních obětí
sebevražedné atentáty (talibánské ZHN)	■ narušování psychického stavu účastníků ISAF ■ nahlodávání veřejného mínění v zemích NATO	■ zdokonalování bojové a psychologické přípravy profesionálních vojáků ■ obyvatelstvo zemí Západu musí být na smrt profesionálních připraveno stejně jako v případě hasičů, policistů nebo záchranářů
improvizované výbušné nástrahy (IED – Improvised Explosive Device)	■ narušování psychického stavu účastníků ISAF ■ nahlodávání veřejného mínění v zemích NATO zaséváním pochybností o smyslu ISAF	■ zdokonalování bojové a psychologické přípravy profesionálních vojáků ■ obyvatelstvo musí být na smrt profesionálních připraveno stejně jako v případě hasičů, policistů nebo záchranářů
bleskové přepady vojenských základů ISAF	■ narušování psychického stavu účastníků ISAF ■ nahlodávání veřejného mínění, v zemích NATO zaséváním pochybností o smyslu ISAF	■ zdokonalení ochrany základů
represe civilního obyvatelstva	■ šíření strachu na venkově, zavírání venkovských škol	■ zdůrazňování pozitivních přínosů práce PRT
akce proti vládě a státní moci	■ šíření strachu a postupný rozklad státní moci	■ zdůrazňování pozitivních přínosů práce PRT

používají silné příkrývky, aby se chránili před termokamerami. V době, kdy hrozí odvetný úder, se bojovníci ACM rychle rozprchnou a znovu se zamíchají mezi civilní obyvatelstvo, aby co nejvíce snížili pravděpodobnost, že budou dopadeni a po zásluze potrestáni. Když se NATO brání, bojovníci ACM na něj dotírají. Zasazují údery na nejslabší místa vojsk NATO. Před útoky proti základnám NATO se malé jednotky ACM nejprve zamíchají mezi civilní obyvatelstvo a potom podnikají – nejčastěji v noci – rychlé, překvapivé výpady. Používají především minomety, raketomety, samopaly, granáty a ostřelovací pušky. Usilují o to, aby během krátkých výpadů zabili nebo zranili co nejvíce vojáků NATO. Tím narušují morálku spojeneckých vojáků a podemílají jejich víru ve smysl pobytu v tak vzdálené a nebezpečné zemi.

Třetí uplatňovanou zásadou je zasazování zákeřných úderů na vojáky NATO při přesunech – nejčastěji to jsou nastražené na dálku odpalované výbušné směsi, léčky třeba v podobě nahrané autonehody či poruchy civilního vozidla. Když vojáci zastaví, aby pomohli, jsou zákeřně napadeni, nebo se mohou stát obětí sebevražedných atentátníků. I tyto akce jsou vypočítány na narušování jejich psychiky. Mnohé z nich se do Afghánistánu téměř v reálném čase zanášejí těsně potom, co byly vyzkoušeny v Iráku, a proto se začíná hovořit o irakizaci Afghánistánu.

Sílicí výhrady a pochybnosti

Odbojové aktivity Talibánu a dalších vzbouřeneckých či dokonce teroristických organizací každým měsícem narůstají, zasahují stále nové a nové provincie a stále více

Tab. 4: Kategorie ACM

Kategorie	Odhodlanost a metody boje	Možnosti proti – působení
nejtvrdší jádro bojovníků	■ nejvyšší stupeň odhodlanosti ■ nejkrutější formy bojové činnosti	■ vojenská porážka a fyzická likvidace
bojovníci rekrutovaní v Pákistánu	■ odhodlaní bojovníci velmi dobře vycvičení pákistánskou tajnou službou ISI	■ mezinárodní jednání za aktivní účasti Pákistánu
mladí Afghánci bez jakéhokoli jiného uplatnění	■ střední stupeň odhodlanosti a ■ základní stupeň vojenské připravenosti	■ nabídka pracovních příležitostí
příslušníci nepřátelských kmenů	■ střední stupeň odhodlanosti a ■ základní stupeň vojenské připravenosti	■ postupná politická a ekonomická stabilizace Afghánistánu
islamisté přicházející z diaspor ve světě	■ indoktrinovaní desperáti s nejnižším stupněm vojenské připravenosti	

se blíží ke Kábulu. [12] Jednou z nejnebezpečnějších, a také nejpříznačnějších je tzv. Hakkánho síť. Její základ tvoří veteráni, kteří svůj odboj zahájili ještě jako protisovětská odbojáři, aby v současnosti své zbraně obrátili proti svým někdejšími zřizovatelům, tedy proti USA a jejich spojencům v rámci NATO. Svoji základnu mají v severním Váziristánu, nejsilnější baště džihádistického odboje, a své výpady zasazují všem jednotkám NATO, bez rozdílu, zda působí v rámci ISAF, nebo zda bojují v rámci pokračující operace *Trvalá svoboda* (OEF). [13] V důsledku toho vůbec nelze vyloučit, že přítomnost zahraničních vojsk v Afghánistánu, ať už to bude v rámci OEF nebo ISAF, přeroste ve vleklou vyčerpávající válku (*war of attrition*) se zcela nejasným výsledkem. [14] Dosavadní vývoj nasvědčuje, že „čím déle bude tato válka trvat, tím více se upevní vnitrostátní i mezinárodní vliv Talibánu“, [15] který ve své vzbouřenecké činnosti nerozlišuje mezi vojáky v rámci OEF a ISAF.

Barnett Rubin, přední americký odborník na Afghánistán, varuje, že sedm let po svržení talibánského režimu hrozí, že „mezinárodní společenství a NATO by mohly válku v Afghánistánu prohrát“. [16] Uvádí, že na konci roku 2008 afghánská vláda kontrolovala pouze 62 z celkového počtu 365 distriktů a v důsledku narůstající korupce a vážného oslabení vlády se Afghánistán jako stát ocitl na okraji chaosu.

Velmi kritický je rovněž Lakdar Brahimí. Západu jako celku vytýká, [17] že doposud nedokázal vypracovat účinné řešení za účasti všech klíčových aktérů, zejména pak Pákistánu, Indie, Íránu a Ruské federace. Samotné organizaci NATO má za zlé nízký stav koordinace činnosti jednotlivých PRT, v jehož důsledku si každá účastnická země mise ISAF sama rozhoduje o prioritách svých PRT, o tom, jaké úkoly budou plnit a na jakých se naopak nebudou podílet. Souhrnným dopadem podle něho je, že několik členských zemí NATO vede v Afghánistánu několik válek proti jednomu a témuž nepříteli. Otevřeně kritizuje Kanadany a Brity za to, že spolu zcela nedostatečně komunikují a každý si postupuje po svém. Vážené výhrady má také na adresu Francouzů a Němců, kteří se úzkostlivě vyhýbají všem oblastem a akcím, při kterých by na jejich straně mohli být ranění nebo dokonce mrtví.

Dále Brahímí kritizuje, že NATO se v Afghánistánu orientuje jen na velice úzký segment společnosti. Podle něho se jedná o pouhých 5 %, zatímco zbývajících 95 % stojí zcela stranou zájmu, kábulskou vládu považuje za zdiskreditovanou, zkorumpovanou a odcizenou, a proto více méně podporuje Talibán a jeho metody boje. Dále Brahímí zdůrazňuje, že stávající kábulská vláda je nereprezentativní, a proto nemůže plnit úlohu, kterou od ní NATO očekává. Brahímí nakonec uzavírá, že čas v Afghánistánu pracuje spíše pro Talibán nežli pro NATO a jeho misi ISAF. Pro ilustraci připomíná afghánské rčení „vy máte hodinky, ale my máme čas“. Vyvozuje z toho závěr, že klíčové řešení musí přijít na politické úrovni: NATO musí zahájit jednání s talibánci, především pak s těmi, kteří nejsou zdiskreditováni spoluprací s al-Ká'idou, ani s teroristickými formami boje, a kteří mají určitý respekt obyvatelstva na afghánském venkově, v provinciích a distriktech.

Význam ISAF pro prestiž NATO

I přes nesmírně vážné a nebezpečné nástrahy a hrozby je mise ISAF životně důležitá jak pro NATO, tak pro celosvětový boj proti terorismu. Celosvětový význam mise ISAF velice výstižně vyjadřuje Ahmed Rašíd:

„V Afghánistánu se hraje nejen o budoucnost prezidenta Karzáfho a očekávání afghánského lidu na poli stability, rozvoje a vzdělanosti. Hraje se tam rovněž o budoucnost Spojených národů, NATO, Evropské unie, a také o sílu a prestiž Ameriky.“ [18]

Základní problém celé mise ISAF spatřuje v tom, členské státy NATO v Afghánistánu bojují proti stejnému nepříteli, ale každý z nich zcela po svém, takže to působí, jak již bylo řečeno jako by každý z nich vedl svoji vlastní válku. Největší překážkou pro jasné vyprofilování společného zájmu spatřuje v tom, že evropské státy mají pro svoje kontingenty dlouhou řadu limitů. V největším rozsahu to platí o SRN, Francii a Itálii, které usilují, aby co nejvíce snížily riziko zapojení svých vojáků do bojové činnosti a aby předešly jakýmkoliv ztrátám na jejich životech.

Tab. 5: Zájmy NATO v rámci mise ISAF

Překonání rozdílů v poslání a stanoveném mandátu	Překonávání vládami stanovené restrikce	Měnit dosavadní přístupy k bojové činnosti
společný zájem vedení NATO i všech zúčastněných států	■ je to velká výzva především pro SRN, Francii a Itálii	■ je to největší výzva pro SRN, Francii a Itálii ■ je typické vyhýbání se bojové činnosti, vyhýbání se možným ztrátám na životech nasazených vojáků a expertů

Prvořadým zájmem celého mezinárodního společenství je, aby velitelé všech zúčastněných zemí při přípravě a uskutečňování letálních operací vycházeli z ověřených zpravodajských poznatků a nasazovali své vojáky k naplňování „zásady tří F“ – find, fix and finish. To znamená nejprve zjistit, kde se vzbouřenci nacházejí, následně je v tomto prostoru uzavřít a na konec je zcela eliminovat. Musejí přitom za všech okolností přísně dodržovat základní příkázání pro vedení asymetrických válek v zahraničí, které už před více jak 30 lety velmi přesně vyjádřil Robert Asprey – rozlišující, kvalitativní násilí. [19]

Tab. 6: Negativní dopady civilních obětí v Afghánistánu

resentment	zasahuje celou afghánskou společnost
resistance	zasahuje všechny kategorie ACM
revenge	je záležitostí militantních islamistů a teroristů

Dalším zájmem je, aby se co nejvíce omezovaly tzv. vedlejší ztráty, tj. nesmí za sebou nechávat žádné oběti na straně civilního obyvatelstva. Spojenečtí velitelé mají vážné varování z Iráku, že spoléhání jenom na nerozlišené uplatňování síly má velmi kontra-produktivní dopady. John A. Lynn je vysvětluje jako „tři R“ – resentment, resistance and revenge, tedy odpor, odboj a pomsta. [20] Z toho také vyplývá, že omezení „vedlejších ztrát“ je skutečně velice naléhavým zájmem celé Aliance a všech účastníků mise ISAF.

Do nevojenské činnosti oblasti spadají především psychologické operace (PSYOPS) zaměřené do čtyř hlavních směrů. Prvním je *diskreditace ACM*, které pouze zastrašují, vraždí, ničí, ale nenabízejí žádné konstruktivní východisko. Druhým směrem je stabilizační působení zakládané na prezentaci poskytované pomoci a změn k lepšímu. A konečně třetí směr se týká velmi citlivého dialogu kultur. Je třeba se vyhýbat všemu, co by mohlo vyznívat jako nadřazenost západní kultury, jako kritika či znevažování islámu, jako nerespektování místních obyčejů.

Tab. 7: Zájmy NATO v rovině neletálních operací

Hlavní směry působení	Konkrétní úkoly
diskreditace ACM	■ kritika negativní bilance ACM ■ prezentace konkrétních přínosů ISAF ■ dialog kultur
úkoly humanitárního a sociálního charakteru	■ odminování, dodávky potravin a léků, pomoc uprchlíkům a běžencům, lékařská a psychologická pomoc, prevence proti hladu, dodávky pitné vody a elektřiny, obnova a budování vzdělávacích institucí všech stupňů a zajišťování jejich bezpečnosti
obnova ekonomiky a infrastruktury	■ zakládání nových podniků, bank, farem, ochrana sklizně, a při jejím skladování, zabezpečování letišť, silnic, vodovodů, komunikačních systémů, zdrojů energie
budování nového právního systému	■ postižení viníků, vytváření nových institucí, zavádění mezinárodních právních norem, zajištění národního usmíření, příprava nového personálu, potírání korupce a nelegálních obchodů, ochrana zvláště zranitelných skupin afghánského obyvatelstva
postupná demilitarizace ISAF	■ přesouvání pozornosti na ekonomické, sociální a politické cíle ■ otevírání západních trhů pro afghánské zboží

2. Česká účast v ISAF

Vláda ČR vždy považovala průchod svého návrhu v PS ČR za automatickou věc v kontextu toho, že nejen exekutivy v rámci NATO, ale i představitelé národních parlamentů – včetně českých opozičních zástupců – na platformě Parlamentního shromáždění NATO přijali spojenecké závazky. Tato situace je známa v politické teorii jako

tzv. *post-decisional politics*. Jejím principem je, že politická rozhodnutí se přijímají na úrovni mezinárodního společenství a institucí (zde NATO) a tradiční domácí politika je redukována na úroveň automatického schvalovacího razítka. [21]

Ukázkou tohoto názoru je i prohlášení tehdejšího ministra zahraničí ČR Karla Schwarzenberga před hlasováním o prodloužení mandátu pro český PRT Lógar:

„Vážnost České republiky ve světě, její spojenecké závazky a bezpečnost jak České republiky, tak našich spojenců by mělo být téma, které nepodléhá jak sporům mezi opozicí a vládními stranami, tak částečně ani vnitrostranickým potyčkám.“ [22]

Velká pozornost se v současné době věnuje vyhodnocování dosavadních zkušeností získaných na vládní i regionální úrovni. Za nezbytný předpoklad úspěchu se považuje překonání přetrvávajícího stavu, jenž se vyznačuje velmi slabou pozicí ústřední afghánské vlády, která je zabydlená v hlavním městě Kábulu, ale v provinciích má stále slabší postavení. V důsledku toho příslušníci českého PRT narážejí na jeden základní problém – velice slabé propojení mezi vládní úrovní a místy konkrétního působení. To plně odpovídá hodnocením afghánských činitelů stojících proti Talibánu a jeho metodám. [23]

Na základě získaných zkušeností se dosavadní vedoucí civilní složky PRT a s nimi i velitelé její složky vojenské shodují na třech základních závěrech.

První závěr má pozitivní konotaci a říká, že základním předpokladem úspěchu celé mise ISAF je vytvořit v Kábulu silnou ústřední vládu, která by se mohla opírat o fungující instituce a zajišťovat efektivní vládnutí v celé zemi. Právě to čeští politici i vojenští experti považují za cestu vedoucí k naplnění základního strategického cíle, kterým je postupné odstranění chudoby, soustavné zlepšování ekonomické a sociální situace obyvatel Afghánistánu, zvyšování jejich vzdělanosti a posílení jejich každodenní bezpečnosti. Panuje shoda, že teprve po naplnění tohoto cíle může v první etapě zeslábnout přitažlivost Talibánu v očích venkovského obyvatelstva. A ve druhé etapě může poklesnout strach, který z Talibánu mají obyvatelé afghánských měst a vesnice. A konečně v závěrečné etapě (až za několik let) může zesílit prestiž zahraničních PRT a uznání mise ISAF jako takové.

Druhý závěr je negativní povahy – varuje, že se v žádném případě nemůže jednat o importovanou demokracii západního typu, která by nebrala v úvahu základní afghánská specifika, zejména pak tradiční systém kolektivního rozhodování na místní úrovni, tedy *džirgy* (shromáždění kmenových zástupců) a *šúry* (vesnické, distriktní, provinční rady).

A konečně, třetí závěr je syntetické povahy: Afghánistán potřebuje politickou stabilizaci, která by co nejvíce odpovídala jeho historickým a politickým specifikům, a která by byla pevná ve třech vzájemně propojených klíčovách rovinách: vládní, provinční a místní. To je považováno za nezbytný předpoklad pro úspěch nejen jednotlivých PRT, ale celé mise ISAF. Pokud nebude naplněn, může celá mise skončit nezdarem s nedozírnými následky nejen pro NATO, ale zejména pro islámský svět.

V politickém okruhu se jako nejvýznamnější překážky ukázaly tradiční nedůvěra afghánského obyvatelstva vůči cizincům ze západní civilizace, tradičně slabá státní správa, kmenová a národnostní rivalita, velmi špatná ekonomická a sociální situace naprosté většiny obyvatelstva, nepříznivé geografické a hydrometeorologické podmínky, přetrvávající sympatie značné části obyvatelstva k Talibánu, pokračující příliv peněz a další pomoci z islámského světa pro vzbouřenecké organizace a teroristické skupiny. Zkušenost českých expertů je zcela shodná s obecně sdíleným poznatkem, že velkým

Tab. 8: Závěry vyvozované z dosavadního působení českých PRT

pozitivní závěry	■ vytvořit v Kábulu silnou ústřední vládu, jež by se mohla opírat o fungující instituce a zajišťovala efektivní vládnutí v celé zemi
negativní závěry	■ nepřijatelnost importu demokracie západního typu, jež by nebrala v úvahu afghánská specifika ■ takový postup vyvolává odpor a nahrává fundamentalistům
syntetický závěr	■ nezbytnost politické stabilizace na třech klíčových úrovních: vládní, provinční a místní

problémem dnešního Afghánistánu je „plíživá korupce Karzáfího vlády a její neschopnost uspokojovat základní potřeby obyvatelstva.“ [24]

Ve vojenském okruhu jsou dva hlavní problémy. Prvním z nich je dopad bojové činnosti USA, zejména pak důraz na vzdušné údery a masivní protiofenzívy, při nichž jsou oběti na životech civilistů. Toho zneužívají vzbouřenci, aby diskreditovali veškerou přítomnost Západu, včetně mise ISAF. [25] Druhým vážným problémem je charakter bojové činnosti ACM. Terén jednoznačně nahrává vzbouřencům, kteří se dlouhodobě orientují na využívání všech postupů typických pro asymetrické války.

Dále se ukazuje, že povstalci rychle vyklízejí prostory, ve kterých zasáhli vojáci z misí ISAF nebo OEF, aby se vyhnuli soubojům, v nichž by neměli sebemenší šanci na přežití, o vítězství ani nemluvě. Tím dosahují, že vojáci mezinárodních sil často útočí takřkajíc do prázdna, což systematicky nahlodává jejich psychiku – umocňují se jejich pochybnosti o základním smyslu celého působení v Afghánistánu.

Třetím důležitým poznatkem je, že bojovníci z ACM se po skončení operací vojenských jednotek ISAF vracejí zpět do původních oblastí a znovu z nich podnikají výpady, léčky proti vojenským i civilním složkám ISAF. A v neposlední řadě jde o prostupnost afghánsko-pákistánské hranice: bojovníci ACM přes ni mohou procházet, kdykoliv se jim zamane. Na pákistánském území si mohou odpočinout, doplnit výzbroj a seskupit se k dalším útokům na afghánském území. Naproti tomu pro vojáky z misí OEF či ISAF je překračování této hranice zcela nemožné.

Tab. 9: Objektivní překážky pro naplňování českých zájmů v rámci ISAF

V politické oblasti	Ve vojenské oblasti
tradiční nedůvěra vůči cizincům ze západní civilizace	diskreditační dopady represivních akcí a ztrát na straně civilního obyvatelstva
slabá státní správa	uplatňování metod asymetrické války v činnosti ACM, zejména při využívání členitého terénu
kmenová a národnostní rivalita	časté údery do prázdna a opětovné návraty vzbouřenců po akcích NATO
velmi špatná ekonomická a sociální situace	prostupnost afghánsko-pákistánské hranice pro ACM a její nepřekročitelnost pro vojáky NATO
přetrvávající sympatie značné části obyvatelstva k Talibánu	
přliv peněz a další pomoci z islámského světa pro vzbouřenecké organizace a teroristické skupiny	

Mise ISAF bude probíhat po dlouhou dobu, neobejde se bez náležitě techniky a náročné bojové přípravy. Je nezbytné rozvíjet každodenní kontakt s obyvateli Afghánistánu a trvale přitom klást důraz na neletální, asistenční charakter operace. Velmi náročná je především odborná příprava každého profesionálního vojáka na misi. Tato příprava trvá šest měsíců, je velmi intenzivní. V této etapě je nutné ověřovat schopnost snášet jak fyzickou, tak i psychickou zátěž. Díky této přípravě a následným náročným testům se dále zvyšuje a zkvalitňuje bojová a psychologická příprava všech vojáků AČR, kteří se připravují do misí a kteří jimi pak i procházejí.

Náročná příprava na misi ISAF tak posiluje celkový stupeň připravenosti AČR, což zvyšuje možnost její nasaditelnosti nejen v Afghánistánu, ale i kdekoli jinde. Nedílně s tím se zvyšuje i schopnost AČR spolupracovat se spojenci v rámci NATO nebo i EU. Spolupráce se spojenci, zejména pak s vojáky z USA, je nenahraditelná především v etapě přípravy na misi, která probíhá ještě na území ČR, během společného soustředění v prostoru Vojenské akademie ve Vyškově. V této etapě čeští velitelé dostávají množství životně důležitých informací o místě nasazení, o celkové charakteristice daného prostředí, o jeho hlavních problémech, a zejména o úkolech, které mají plnit. Velice se osvědčuje závěrečná etapa přípravy, která má podobu několika společných cvičení. Díky nim se dosahuje požadované koordinace, náležité secvičenosti a vysoké připravenosti na plnění náročných úkolů protivzbuřenecké strategie (*counter insurgency strategy*) v krajně nepřátelském prostředí Afghánistánu.

Stejně důležitá je spolupráce s americkými vojáky i během mise. Na území Afghánistánu to jsou vojáci z 531. praporu brigády speciálních sil (531 BSTB – Brigade Special Troops Battalion) 82. výsadkové divize ve Fort Bragg. Jedná se o neofenzivní jednotky, jejichž hlavním úkolem není vedení kinetických operací, ale je jím především podpora poskytovaná bojovým jednotkám. První etapou této spolupráce je vyhodnocování prostředí (*area assessment*), jež se zaměřuje především na hodnocení základních rysů daného distriktu, na navazování kontaktů s místními představiteli, na seznamování se s tamními problémy a úkoly.

Opatrnost jako imperativ každého PRT

Zkušenosti získané z několika rotací ukazují, že v podmínkách Afghánistánu je nutný nejvyšší stupeň opatrnosti a obezřetnosti, protože kdokoli z tamních obyvatel i funkcionářů může hrát dvojí hru, může pracovat pro Talibán – především může předávat informace velitelům vzbouřeneckých jednotek. Dále se zpravodajská spolupráce soustřeďuje na poznatky o rozmístění a o pohybech vzbouřeneckých jednotek. Hlavní pozornost se přitom zaměřuje na vyhledávání míst sloužících jako tzv. *Safe Havens*, vzbouřenci je využívají jako místa pro odpočinek a přípravu na další výpady proti spojeneckým vojskům, a také jako sklady munice a zbraní.

V podmínkách typické asymetrické války a na základě úkolů a postupů typických pro COIN jednotky (*counter insurgency*) vojenské části PRT Lógar doposud nejčastěji působily na velitelském stupni četa, výjimečně pak rota. To znamená, že velitel čety nese stejnou zodpovědnost, jaká v normální bojové činnosti přísluší veliteli roty nebo dokonce veliteli praporu. Na svém stupni musí přijímat okamžitá rozhodnutí zásadního významu.

Velitelé na základních stupních velmi často přijímají svá rozhodnutí ve vypjatých situacích, mnohdy pod tlakem závažných vnějších faktorů, jimiž jsou zejména: bojové léčky, nastražené výbušné směsi, pokusy o sebevražedné atentáty, nepřátelské chování davu, vyhrocená situace při komunikaci s místním obyvatelstvem, velká vzdálenost od základny a nedostatek času pro komunikaci s nadřízeným. Za všech těchto situací mohou být ohroženy životy samotných velitelů nebo jejich podřízených. Proto vojáci AČR docházejí po vyhodnocení dvou rotací k závěru, že na taktické úrovni v dnešním Afghánistánu nelze zcela upustit od tzv. kinetických operací.

Zásady tzv. kinetických operací

Pod pojmem kinetická operace se rozumí přímý boj proti vzbouřeneckým jednotkám a teroristickým organizacím. Jde o takové činnosti, při kterých se střelí, a tak mohou být i ranění nebo dokonce mrtví. Při úvahách o tzv. kinetických operacích se klade důraz na několik klíčových zásad, které se rozdělují do dvou základních skupin: negativní a pozitivní.

Zásady negativního charakteru mají jeden společný jmenovatel: nezabýjet a nezraňovat civilní obyvatelstvo. Na prvním místě to je dodržování zásad zakotvených ve směrnících NATO – zejména pak Rules of Engagement NATO, MC 362/1, jejichž významná část je soustředěna na ochranu tzv. nezúčastněných osob. Proto se omezuje používání některých zbraňových systémů, nasazují se zbraně s omezenější ničivou silou a přesně naváděná munice. Omezují se především dělostřelecké a letecké údery v místech s vysokou hustotou civilního obyvatelstva.

Zásady pozitivního charakteru se naplňují především tím, že před každou akcí se shromažďují a vyhodnocují zpravodajské informace o pohybu, činnosti a výzbroji vzbouřeneckých uskupení nebo teroristických organizací. Neustále se využívá několika operátorů, kteří jsou vyčleněni pro plnění dvou výlučných úkolů: sběr informací o nepříteli a o jeho aktivitách a v návaznosti na to pak i plánování akcí proti vzbouřeneckým jednotkám a teroristickým organizacím. Před každým výjezdem příslušníků kontingentu se nasazují průzkumné a mechanizované jednotky, které jsou při své činnosti podporovány tanky, dělostřelectvem a hlavně letectvem. Soustavně se nacvičují činnosti nezbytné při asymetrické formě boje typické pro asymetrickou válku v prostředí s vysokou koncentrací civilního obyvatelstva. Velký důraz se klade na permanentní přítomnost v terénu, které se dosahuje formou častých patrol, jež umožňují pravidelný a bezprostřední kontakt s místním obyvatelstvem.

Závěrem

Velitelé AČR ze svých dosavadních zkušeností vyvozují, že jejich činnost v rámci ISAF není okupační, ani primárně bojová. Své hlavní poslání spatřují v zajišťování bezpečnosti civilní složky PRT. Český PRT v Afghánistánu operuje ve velmi složitých podmínkách a v prostředí, které je fakticky nepřátelské. Proto nelze vyloučit, že sílící skepticismus, který je už dnes příznačný pro mezinárodně uznávané odborníky na Afghánistán a na bezpečnostní politiku, by se s postupujícím časem a sílícími problémy mohl ve větším či menším rozsahu zmocnit i českých účastníků misí ISAF. V důsledku této situace ČR stojí, stejně jako řada dalších zemí, před úkolem

Tab. 10: Zásady kinetických operací

Zásady negativního charakteru	Zásady pozitivního charakteru
□ nezabýjet a nezraňovat civilní obyvatelstvo □ nenasazovat zbraňové systémy s velkou ničivou silou □ omezovat používání dělostřelectva a letectva v oblastech s vysokou koncentrací civilního obyvatelstva	■ shromažďovat a ověřovat zpravodajské informace o pohybech vzbouřenců a teroristů ■ využívat operátory ■ nasazovat průzkumné a mechanizované jednotky ■ soustavné nacvičování forem a metod vedení asymetrické války ■ permanentní přítomnost v terénu a kontakt s místním obyvatelstvem

pečlivě vyhodnotit dosavadní zkušenosti a případně i přehodnotit dosavadní způsob angažovanosti.

Složitost situace vyžaduje, aby se o misi ISAF diskutovalo nejen pod úhlem spojeneckých závazků, ale také pod úhlem závažnosti problémů a náročnosti úkolů, s nimiž se PRT setkávají přímo na místě působení. Velkým úkolem pro nadcházející měsíce, ne-li dokonce roky, je překonat dosavadní politizování české účasti na ISAF a zahájit skutečně věcný dialog jak mezi vládou a opozicí, tak i mezi vládou a veřejností. V tomto dialogu by se mělo hovořit nejen o závazcích vůči USA a NATO, ale o nákladech mise ISAF, o jejich přínosech i celkovém smyslu. Vyjadřovat by se měli nejen politikové, ale také lidé, kteří mají nenahraditelné zkušenosti přímo ze samotného Afghánistánu.

Poznámky a literatura:

- [1] Blíže viz např. BIDDLE Stephen. *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*. Strategic Studies Institute, Carlisle Barracks, PA, November 2002, s. 1-3.
- [2] **Durandova linie** byla výsledkem afghánsko-britských jednání, která probíhala mezi afghánskou vládou a misí vyslanou do Kábulu indickým místokrálem v roce 1893. Misi vedl tajemník ministerstva zahraničí vlády tehdejší Britské Indie Mortimer Durand, podle něhož je linie pojmenována. Po vzniku Pákistánu v roce 1947 Afghánistán vícekrát prohlásil, že Durandova linie mu byla Brity vnucena a po několika desetiletí její platnost opakovaně zpochybňoval. Paštúnské kmeny, jejichž území tato linie uměle rozdělila, její existenci od samého počátku neuznaly a dodnes se ji snaží ignorovat. Je jedním z problémů současného Afghánistánu, protože rozděluje zhruba 40 milionů Paštúnů na Afghánce (téměř 13 milionů) a Pákistánce (téměř 28 milionů), a tím vytváří dlouhodobý výbušný potenciál. http://cs.wikipedia.org/wiki/Durandova_linie.
- [3] **Talibán** vznikl v Pákistánu v r. 1994, patrně na podkladě učení striktního sunnitského hnutí Deobandi (zal. 1867). Prvních vojenských úspěchů v Afghánistánu dosáhl Talibán jako prodloužená myšlenka a ruka Pákistánu v listopadu 1994, v září 1996 dobyl Kábul, v květnu Mazáre Šaríf, tedy již sever, v srpnu 1998 pohraniční stanici Hairatan na řece Amudarja (tedy již absolutní sever) atd., aby pak v letech 2000 až srpen 2001 byl naopak celkem klid. Talibán byl verbálně proti pěstování máku na výrobu opia. Vůdce Talibánu mullah Muhammad Umar se setkal s bin Ládinem v 80. letech. Tou dobou byl už bin Ládín známý svými finančními dary raněným afghánským vojákům. Po počáteční nedůvěře dovolil Talibán bin Ládínovi, aby v Afghánistánu zůstal. Usáma bin Ládín se tak stal nejznámějším „sponzorem“ Talibánu. Bin Ládín si navíc na jaře 2001 vzal jednu z dcer Muhammada Umara. Tento krok byl pro „teroristu č. 1“ klíčovým, protože se podle místních zákonů dostává pod ochranu příbuzných za všech okolností. Zde vězí i důvod, proč vedení hnutí odmítalo vydání svého příbuzného, <http://www.slavomirhorak.euweb.cz/afghan2001-ln.htm>.
- [4] SIMON, Steven; BENJAMIN, Daniel. The Terror. *Survival*, Winter 2001, vol. 43, no. 4, s. 10.
- [5] LYON David. *Butcher and Bolt: Two Hundred Years of Foreign Engagement in Afghanistan*. London: Hutchinson, 2008.
- [6] Bylo to tak v letech sovětské okupace a stejně se postupuje i dnes. Současný afghánský odboj je charakterizován jako „Pakistani based Talibani lead insurgency“.

- [7] KISSINGER H. A Strategy for Afghanistan. *The Washington Post*, 26. 2. 2009.
- [8] BARNETT R. Rubin: Saving Afghanistan. Taliban Resurgent. *Foreign Affairs*, January-February 2007, Vol. 86, No.1, pp. 57-78.
- [9] ROBERTS, Adam: Doctrine and Reality in Afghanistan. *Survival*, vol. 51, n.1, February-March 2009, s. 32.
- [10] *Southern Afghanistan COIN Operations. Tactics, Techniques and Procedures*. Handbook. Center for Army Lessons Learned (CALL). October 2006. <http://call.army.mil>, s. 4.
- [11] Tamtéž, s. 5-6.
- [12] *The Situation in Afghanistan and its Implications for International Peace and Security: Report to Secretary General*, UN. doc S/2008/617, 23 September 2008, p. 16 and 18.
- [13] BOBIN Frederic. Le refus du Pakistan de démanteler certains fiefs talibans irrite les Américains. *Le Monde*, 17. 12. 2009.
- [14] ROBERTS, Adam: Doctrine and Reality in Afghanistan. *Survival*, vol. 51, n.1, February-March 2009, s. 47.
- [15] RASHID, Ahmed. *Descent into Chaos: How the War against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*. London: Allen Lane, s. 401.
- [16] RUBIN, B.: Afghanistan. In Sara DANIEL (Ed), *Guerres d' aujourd' hui. Pourquoi ces conflits? Peut – on les résoudre?* Paris: Delavilla 2008, s. 25.
- [17] **Lakhdar Brahími** byl předsedou panelu OSN pro mírové operace, jež zveřejnil velmi uznávanou tzv. Brahímího zprávu (Brahimi Report), analyzující nedostatky mírových misí, http://wikipedia.infostar.cz/u/un/un_peacekeeping.html; Ce qu' il faut faire en Afghanistan. In Sara DANIEL (Ed), *Guerres d' aujourd' hui. Pourquoi ces conflits? Peut – on les résoudre?* Paris: Delavilla 2008, s.78-83.
- [18] RASHID, Ahmed: *Le retour des Talibans*. Editions Delavilla, Paris, 2008.
- [19] ASPREY Robert. *War in the Shadows*. New York: Garden City, 1975.
- [20] LYNN John A. Patterns of Insurgency and Counterinsurgency. *Military Review*, July-August 2005, s. 27.
- [21] JORDAN, A. 'Overcoming the Divide' between Comparative Politics and International Relations Approaches to the EC: What Role for 'Post-Decisional' Politics?, ECSA Paper, Seattle, Washington, 1997; PUCHALA, D. Domestic Politics and Regional Harmonization in the European Communities, *World Politics*, 27, 1975, s. 496-520.
- [22] Vystoupení Karla Schwarzenberga na 48. schůzi Poslanecké sněmovny ČR ze 4. 2. 2009 (stenografický zápis).
- [23] Např. Hassina Sherjan, ředitelka Aid Afghanistan for Education, píše, že klíčový význam mají změny na úrovni komunit, kde je stále více lidí, kteří v minulosti tolerovali vládu Talibánu, ale dnes jsou připraveni spolupracovat s vládou, která by dokázala zajistit jejich ochranu a podmínky pro důstojný život. Blíže viz *Talked to death. International Herald Tribune*, 9-10. 5. 2009.
- [24] Mr. Obama, Mr. Zardari and Mr. Karzai. *International Herald Tribune*, 5. 5. 2009.
- [25] ZECCHINI, Laurent: Les deux guerres d' Afghanistan. *Le Monde*, 15. 8. 2008.

Když se člověk dívá na tolik výzev, kterým ve světě čelíme, je snadné získat pocit sebeuspokojení, anebo opustit tezi, že pokrok se dá sdílet. Ale chci opakovat, co jsem řekl loni v Praze: Když státy a národy dovolí, aby je vymezovaly rozdíly, propast mezi nimi se rozšíří. Pokud přestaneme usilovat o mír, pak zůstane navždy mimo náš dosah.

**Prohlášení prezidenta Baracka Obamy
po podpisu nové smlouvy START 8. 4. 2010**
[http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/vseobecne/
index_view.php?id=460383](http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/vseobecne/index_view.php?id=460383)